

تحلیل وضعیت لجستیک ایران بر اساس شاخص لجستیک (LPI) بانک جهانی

گزارش تحلیلی ۲۰۲۳

بر اساس داده‌های بانک جهانی و تحلیل‌های کارشناسی

مسعود شکیبایی فر

معرفی شاخص لجستیک (LPI) و اهمیت آن

دوره‌های ارزیابی LPI

2016

2014

2012

2010

2007

2023

2018

بانک جهانی مسئولیت تدوین، جمع‌آوری داده‌ها و انتشار دوره‌ای این شاخص را بر عهده دارد

شاخص لجستیک (LPI) چیست؟

ابزار ارزیابی **عملکرد لجستیک کشورها** که توسط بانک جهانی توسعه داده شده و به صورت دوره‌ای منتشر می‌شود

اهمیت LPI

• معیار کلیدی برای توسعه اقتصادی

• تسهیل تجارت بین‌المللی

• مقایسه عملکرد لجستیک بین کشورها

• شناسایی چالش‌ها و فرصت‌ها

روش‌شناسی محاسبه LPI

❏ فرآیند جمع‌آوری داده‌ها

- 1 طراحی پرسشنامه استاندارد برای اپراتورهای لجستیک
- 2 نمونه‌گیری از شرکت‌های حمل‌ونقل بین‌المللی و پست سریع
- 3 جمع‌آوری داده‌های ردیابی از شرکای تجاری MarineTraffic و غیره
- 4 پردازش داده‌ها و محاسبه امتیازات برای هر کشور
- 5 رتبه‌بندی کشورها بر اساس امتیازات کل و شاخص‌های فرعی
- 6 تحلیل نتایج و انتشار گزارش نهایی

❏ اجزای اصلی LPI

نظرسنجی جهانی از اپراتورهای لجستیک بین‌المللی (حمل‌ونقل بین‌المللی و شرکت‌های پست سریع)
داده‌های ردیابی زنجیره تأمین (حمل‌ونقل دریایی، هوایی و پستی)

❏ محاسبه امتیازات

امتیاز هر کشور بر اساس میانگین وزنی شش شاخص اصلی محاسبه می‌شود
مقیاس امتیازدهی **1: ضعیف تا 5: عالی**
رتبه‌بندی بر اساس امتیاز کل LPI انجام می‌شود

❏ معیارهای اعتبارسنجی

- ✓ پوشش جغرافیایی گسترده
- ✓ نمونه‌گیری معتبر از اپراتورهای لجستیک
- ✓ اعتبارسنجی داده‌ها با منابع متعدد

ابعاد شش گانه LPI

شاخص لجستیک بر اساس **شش بُعد کلیدی** ارزیابی می شود که هر کدام جنبه های مختلف عملکرد لجستیک را پوشش می دهند:

سهولت حمل و نقل بین المللی

International Shipments

سهولت تنظیم حمل و نقل با قیمت های رقابتی و هزینه های معقول برای صادرات و واردات

کیفیت زیر ساخت ها

Infrastructure

کیفیت زیر ساخت های تجاری و حمل و نقل مانند بنادر، راه آهن، جاده ها و فناوری اطلاعات

کارایی فرآیندهای گمرکی

Customs

سرعت، سادگی و پیش بینی پذیری فرآیندهای رسمی توسط نهادهای کنترل مرزی، از جمله گمرک

به موقع بودن محموله ها

Timeliness

فراوانی رسیدن محموله ها به گیرنده در زمان برنامه ریزی شده یا پیش بینی شده

قابلیت ردیابی محموله ها

Tracking & Tracing

توانایی ردیابی و پیگیری محموله ها در تمام مراحل زنجیره تامین با استفاده از فناوری های مدرن

شایستگی خدمات لجستیک

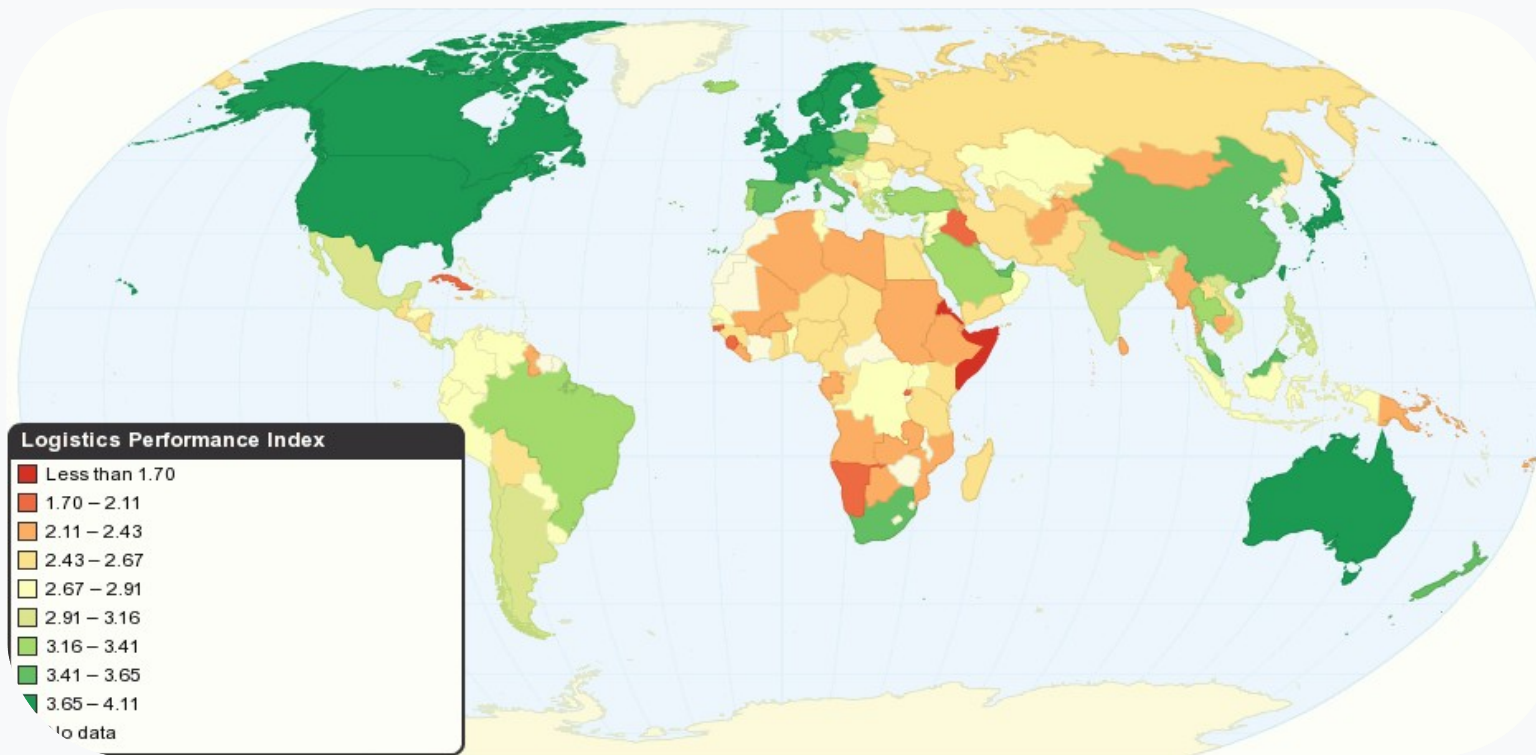

Logistics Competence

شایستگی و کیفیت خدمات لجستیک ارائه شده توسط اپراتورهای حمل و نقل و کارگزاران گمرکی

امتیاز کل LPI از میانگین وزنی این شش بُعد محاسبه می شود. هر بُعد وزن برابری (16.7%) در امتیاز نهایی دارد و امتیازدهی در مقیاس 1 ضعیف تا 5 عالی انجام می شود.

رتبه‌بندی جهانی کشورها در LPI 2023

نقشه جهانی شاخص
لجستیک - 2023 رنگ‌های
تیره‌تر نشان‌دهنده امتیاز بالاتر
در LPI است

عالی (4.0-5.0) خوب (3.0-4.0)
متوسط (2.0-3.0) ضعیف (1.0-2.0)

1.9

پایین‌ترین امتیاز LPI افغانستان

4.3

بالاترین امتیاز LPI سنگاپور

139

کشور مورد ارزیابی در LPI 2023

کشورهای برتر در LPI 2023

ده کشور برتر در شاخص لجستیک جهانی 2023 با امتیازات بالا در تمام ابعاد شش‌گانه LPI

رتبه‌بندی کشورهای برتر

4.3	1	سنگاپور
4.2	2	فنلاند
4.1	3	آلمان
4.1	4	هلند
4.1	5	سوئیس
4.1	6	دانمارک
4.0	7	کانادا

عوامل موفقیت کشورهای برتر

یکپارچگی دیجیتال

استفاده گسترده از فناوری‌های دیجیتال در تمام مراحل زنجیره تأمین

کارایی گمرکی

فرآیندهای گمرکی سریع، شفاف و مبتنی بر ریسک

زیرساخت‌های پیشرفته

سرمایه‌گذاری مستمر در بنادر، فرودگاه‌ها و شبکه‌های حمل‌ونقل

تخصص لجستیک

توسعه نیروی انسانی متخصص در صنعت لجستیک و زنجیره تأمین

سیاست‌های حمایتی

قوانین و مقررات تسهیل‌گر برای تجارت و لجستیک بین‌المللی

وضعیت کلی ایران در LPI 2023

تحلیل وضعیت لجستیک ایران

ایران در LPI 2023 با امتیاز **2.3** در رتبه **123** قرار گرفته که نشان‌دهنده وضعیت **ضعیف** در عملکرد لجستیک است.

ایران در میان کشورهای منطقه در جایگاه پایینی قرار دارد و تنها از کشورهایی مانند عراق (2.4)، افغانستان (1.9) و سوریه (2.3) بالاتر است.

ضعیف‌ترین عملکرد ایران در شاخص **شایستگی خدمات لجستیک** رتبه 133 بوده و بهترین عملکرد در شاخص **زیرساخت** رتبه 89 ثبت شده است.

تغییرات رتبه ایران

کاهش امتیاز
از **2.85** در 2018
به **2.3** در 2023

2018 → 2023
افت از رتبه **64** به رتبه **123**

امتیاز کل ایران در LPI 2023

2.3
از 5 مقیاس 1-5

رتبه ایران در LPI 2023

123
از میان 139 کشور

مقایسه با میانگین‌ها

کشورهای همسایه

ترکیه **3.4**،
امارات **4.0**،
عربستان **3.4**

میانگین جهانی

امتیاز **3.3** بالاتر از ایران

میانگین منطقه خاورمیانه

امتیاز **3.1** بالاتر از ایران

رتبه ایران در LPI در سال‌های مختلف

رتبه و امتیاز ایران

تحلیل روند تغییرات

بالاترین رتبه ایران در سال **2018** با رتبه **64** ثبت شد که نشان‌دهنده بهبود قابل توجه بود.

در سال **2023**، ایران با افت شدید به رتبه **123** بازگشت که بدترین عملکرد در تاریخ LPI است.

نوسانات شدید در رتبه ایران ناشی از تغییرات در سیاست‌های تجاری، تحریم‌ها و مشکلات زیرساختی است.

مروند تغییرات رتبه و امتیاز ایران

تحلیل عملکرد ایران در ابعاد مختلف LPI 2023

عملکرد ایران در ابعاد مختلف

کارایی فرآیندهای گمرکی

امتیاز: 2.2 : رتبه: 110

کیفیت زیرساخت‌ها

امتیاز: 2.4 : رتبه: 89

سهولت حمل و نقل بین‌المللی

امتیاز: 2.4 : رتبه: 111

شایستگی خدمات لجستیک

امتیاز: 2.1 : رتبه: 133

قابلیت ردیابی محموله‌ها

امتیاز: 2.4 : رتبه: 105

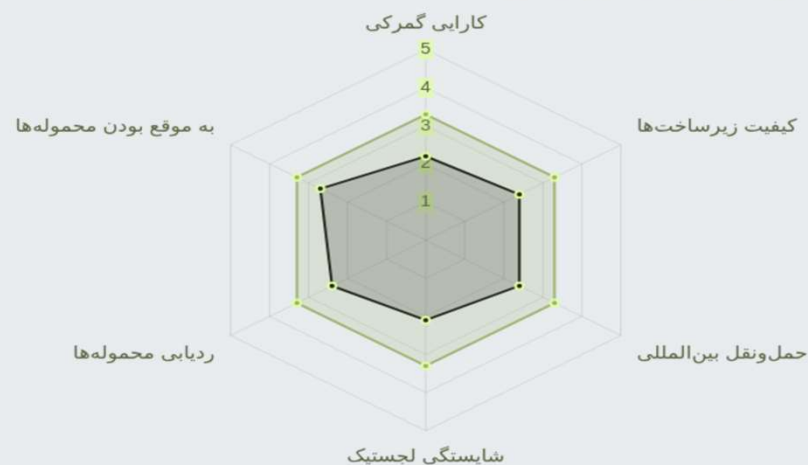
به موقع بودن محموله‌ها

امتیاز: 2.7 : رتبه: 109

مقایسه عملکرد ایران با میانگین جهانی

میانگین جهانی ایران

نقاط قوت و ضعف

نقطه قوت: زیرساخت‌ها رتبه 89 و به موقع بودن محموله‌ها امتیاز 2.7

نقطه ضعف: شایستگی خدمات لجستیک رتبه 133 و کارایی گمرکی رتبه 110

ایران در تمام ابعاد پایین‌تر از میانگین جهانی عمل کرده است

مقایسه ایران با کشورهای منطقه در LPI 2023

امارات متحده عربی

امتیاز 4.0 : رتبه 9

قطر

امتیاز 3.5 : رتبه 32

عربستان سعودی

امتیاز 3.4 : رتبه 31

ترکیه

امتیاز 3.4 : رتبه 38

عمان

امتیاز 3.3 : رتبه 33

عراق

امتیاز 2.4 : رتبه 107

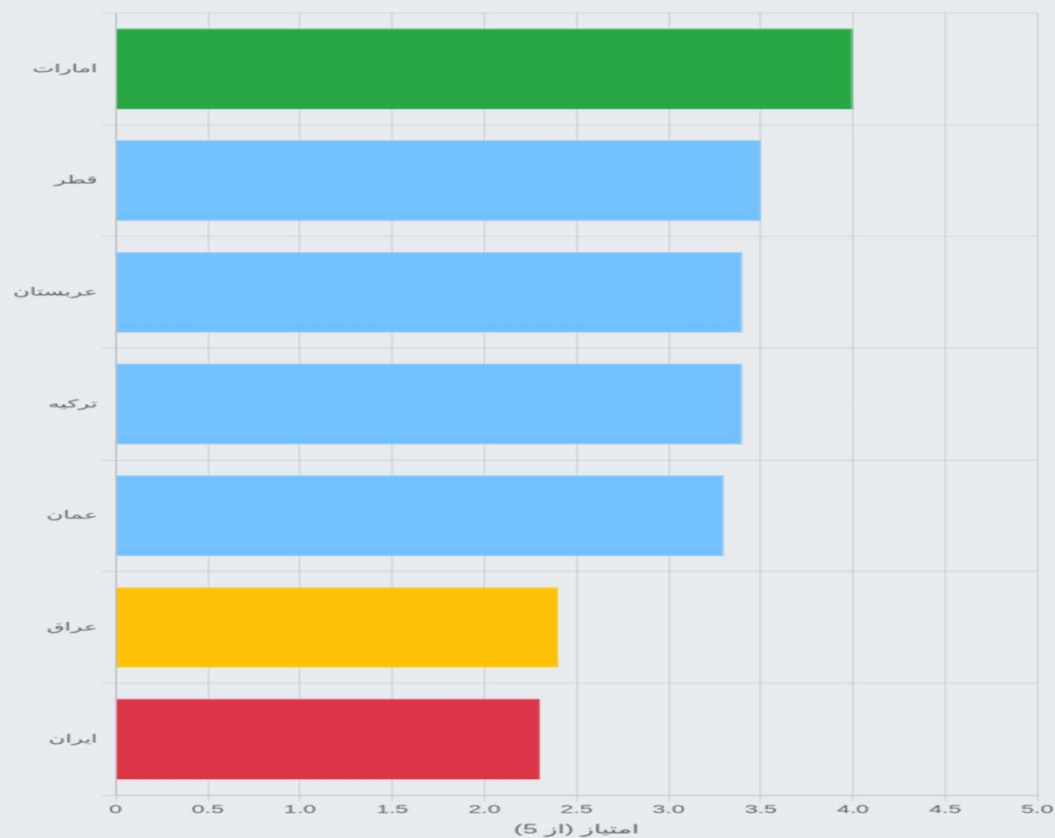

ایران

امتیاز 2.3 : رتبه 123

مقایسه امتیاز کشورهای منطقه

چالش‌های لجستیک در ایران

فرآیندهای گمرکی پیچیده

بوروکراسی پیچیده و زمان‌بر در گمرکات که باعث افزایش هزینه‌ها و زمان تحویل کالا می‌شود

زیرساخت‌های ناکافی

زیرساخت‌های قدیمی و ناکافی حمل‌ونقل جاده‌ای، ریلی، دریایی و هوایی که نیاز به نوسازی دارند

تحریم‌های بین‌المللی

محدودیت‌های تجاری و تحریم‌ها که دسترسی به فناوری‌های نوین و خدمات لجستیک جهانی را محدود می‌کنند

کمبود نیروی متخصص

فقدان نیروی انسانی متخصص و آموزش‌دیده در حوزه لجستیک و مدیریت زنجیره تأمین

ضعف فناوری اطلاعات

کمبود سیستم‌های نوین ردیابی، مدیریت انبار و یکپارچه‌سازی دیجیتال در زنجیره تأمین

کمبود سرمایه‌گذاری

سرمایه‌گذاری ناکافی در بخش لجستیک و زنجیره تأمین به دلیل محدودیت‌های اقتصادی و سیاسی

LPI تأثیر بر عملکرد ایران در

عملکرد ضعیفی داشته است (110 رتبه) و **کارایی گمرکی** (133 رتبه) به‌ویژه در شاخص **شایستگی خدمات لجستیک**. قرار گیرد **123** در رتبه **2.3** با امتیاز LPI 2023 این چالش‌ها باعث شده است ایران در

فرصت‌های بهبود لجستیک در ایران

ظرفیت‌های داخلی

وجود بنادر بزرگ، شبکه جاده‌ای گسترده و زیرساخت‌های ریلی با پتانسیل توسعه و نوسازی

کریدورهای حمل‌ونقل

پتانسیل توسعه کریدورهای بین‌المللی مانند شانگهای-ایران-اروپا و شمال-جنوب برای تجارت ترانزیتی

موقعیت استراتژیک

ایران در مسیر کریدورهای شرق-غرب و شمال-جنوب قرار دارد و می‌تواند به عنوان هاب لجستیک منطقه عمل کند

دیجیتالی‌سازی

پتانسیل بالای دیجیتالی‌سازی فرآیندهای گمرکی، ردیابی محموله‌ها و یکپارچه‌سازی زنجیره تأمین

تجارب جهانی

امکان بهره‌گیری از الگوهای موفق کشورهای منطقه مانند امارات و ترکیه در توسعه لجستیک

مزایای نسبی LPI

عملکرد نسبتاً بهتر در شاخص زیرساخت‌ها (رتبه 89 به عنوان نقطه قوت برای بهبود سایر ابعاد)

تأثیر بهبود لجستیک بر اقتصاد

بهبود عملکرد لجستیک می‌تواند باعث **افزایش 10-15 درصدی** در حجم تجارت خارجی، **کاهش 20-25 درصدی** در هزینه‌های لجستیک و **جذب سرمایه‌گذاری خارجی** در بخش حمل‌ونقل شود. همچنین می‌تواند جایگاه ایران را در LPI به **رتبه زیر 70** در دوره بعدی ارتقا دهد.

تجارب جهانی در بهبود LPI

امارات متحده عربی

رتبه 9 با امتیاز 4.0

سرمایه‌گذاری سنگین در زیرساخت‌ها

توسعه بنادر و فرودگاه‌های مدرن

سیاست‌های تجاری باز و تسهیل‌گر

سنگاپور

رتبه 1 با امتیاز 4.3

دیجیتالی‌سازی کامل فرآیندهای لجستیک

یکپارچه‌سازی زنجیره تأمین

ایجاد هاب‌های لجستیک منطقه‌ای

چین

رتبه 19 با امتیاز 3.7

سرمایه‌گذاری عظیم در زیرساخت‌ها

فناوری‌های نوین لجستیک

شبکه گسترده انبارهای هوشمند

ترکیه

رتبه 38 با امتیاز 3.4

توسعه کریدورهای حمل و نقل بین‌المللی

ساده‌سازی فرآیندهای گمرکی

اتصال اروپا و آسیا

دروس آموخته شده برای ایران

ایجاد سیاست‌های تجاری تسهیل‌گر

دیجیتالی‌سازی فرآیندهای گمرکی و لجستیک

سرمایه‌گذاری هدفمند در زیرساخت‌های کلیدی

پیشنهادهای سیاستی برای بهبود LPI ایران

بلندمدت

5+ سال

ایجاد هاب‌های لجستیک منطقه‌ای

یکپارچه‌سازی کامل زنجیره تأمین با استانداردهای جهانی

توسعه صنعت لجستیک مدرن و پایدار

میان‌مدت

3-5 سال

سرمایه‌گذاری در **نوسازی زیرساخت‌ها** حمل و نقل

دیجیتالی‌سازی فرآیندهای لجستیک و زنجیره تأمین

توسعه **کریدورهای حمل و نقل** بین‌المللی

کوتاه‌مدت

1-2 سال

ساده‌سازی فرآیندهای گمرکی و کاهش بوروکراسی

بهبود سیستم‌های **ردیابی و رصد** محموله‌ها

توسعه آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص در لجستیک

نقشه راه بهبود LPI ایران

1 فاز اول سال اول

- ارزیابی وضعیت موجود و شناسایی اولویت‌ها
- تحلیل شکاف‌ها و فرصت‌ها در ابعاد شش‌گانه LPI
- تشکیل کارگروه ملی بهبود لجستیک

2 فاز دوم سال دوم

- اجرای اقدامات فوری و اصلاحات گمرکی
- کاهش زمان ترخیص کالا به 50٪
- آغاز برنامه آموزشی متخصصان لجستیک

3 فاز سوم سال سوم و چهارم

- توسعه زیرساخت‌ها و دیجیتالی‌سازی
- پیاده‌سازی سیستم یکپارچه گمرکی
- توسعه کریدورهای حمل‌ونقل بین‌المللی

4 فاز چهارم سال پنجم و ششم

- ایجاد هاب‌های لجستیک و یکپارچه‌سازی
- راه‌اندازی انبارهای هوشمند و مدرن
- اتصال به شبکه‌های لجستیک منطقه‌ای

5 فاز پنجم سال هفتم و پس از آن

- تثبیت و توسعه پایدار لجستیک
- پیاده‌سازی لجستیک سبز و پایدار
- تبدیل شدن به هاب لجستیک منطقه

مسئولیت‌های نهادهای مختلف

بخش خصوصی: سرمایه‌گذاری

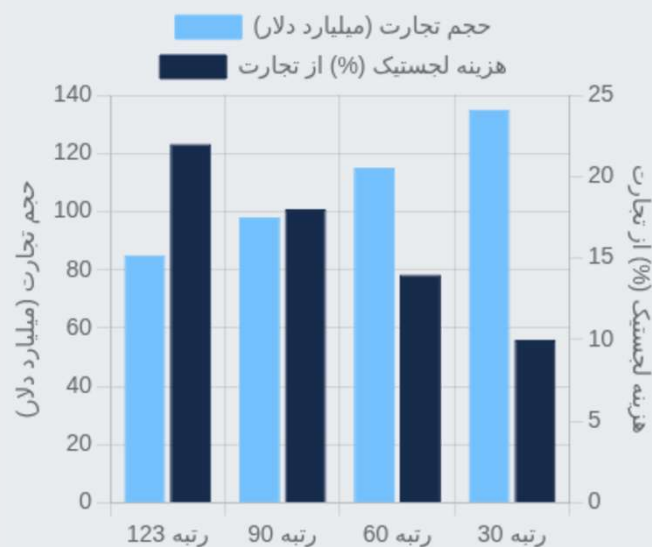
گمرک: اصلاحات فرآیندی

وزارت راه: زیرساخت‌ها

دولت: سیاست‌گذاری کلان

تأثیر بهبود LPI بر اقتصاد ایران

تجارت و کم‌تأثیرات

مدل اقتصادی

بر اساس مدل **گرایش لجستیک**، بهبود یک واحد در امتیاز LPI می‌تواند منجر به افزایش **2.5%** در حجم تجارت و کاهش **1.8%** در هزینه‌های لجستیک شود.

مؤثرات اقتصادی بهبود LPI

هزینه‌های لجستیک

کاهش **20-25%** در هزینه‌های حمل و نقل و لجستیک

تجارت خارجی

افزایش **10-15%** در حجم تجارت خارجی و صادرات غیرنفتی

ایجاد اشتغال

تولید بیش از **150,000** فرصت شغلی مستقیم و غیرمستقیم

سرمایه‌گذاری خارجی

جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بخش لجستیک

رشد اقتصادی

افزایش **1.5-2%** در نرخ رشد GDP سالانه

رقابت‌پذیری

افزایش رقابت‌پذیری کالاهای ایرانی در بازارهای جهانی

نمونه‌های موفق بهبود لجستیک در جهان

سنگاپور

از رتبه 15 (2007) به رتبه 1 (2023)

یکپارچه‌سازی

دیجیتالی‌سازی

تجرب منطقه‌ای

امارات متحده عربی

از رتبه 20 (2007) به رتبه 9 (2023)

نیاست باز

توسعه ساخت‌ها

شرایط گزاری

ترکیه

از رتبه 53 (2007) به رتبه 38 (2023)

اتصال

توسعه سازی

التریدورها

هند

از رتبه 47 (2007) به رتبه 38 (2023)

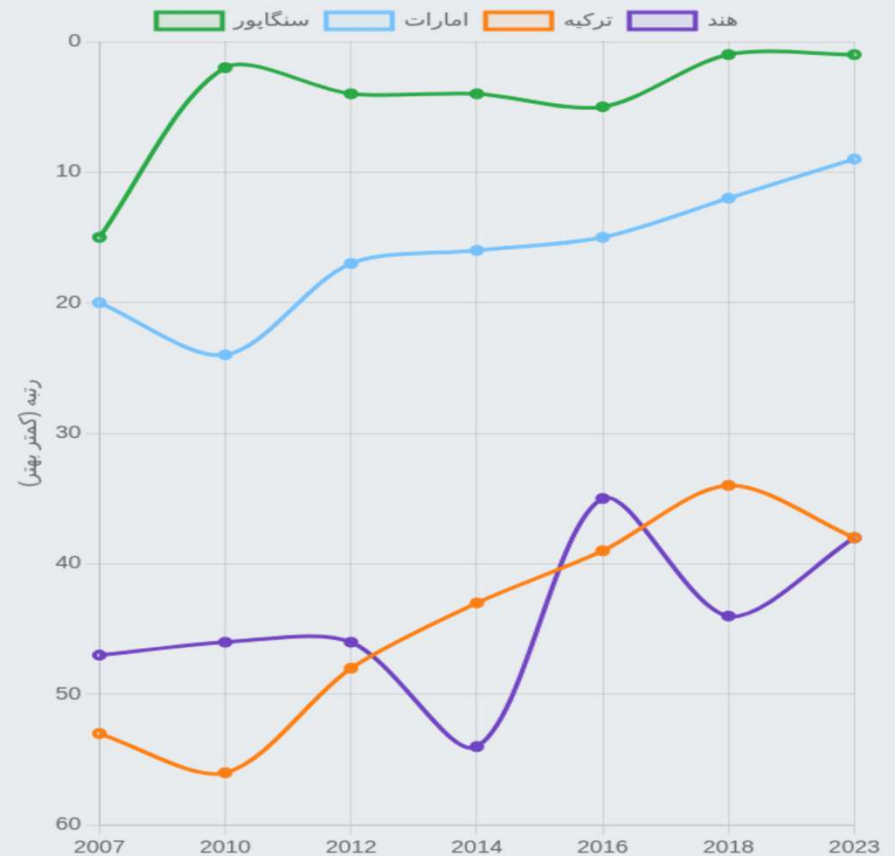
بازارها

دیجیتال دیجیتال

توسعه گمرکی

مپیشرفت رتبه کشورها در LPI

نتایج و توصیه‌ها

خلاصه نتایج تحلیل

وضعیت ضعیف در LPI 2023

ایران با امتیاز **2.3** در رتبه **123** از 139 کشور قرار گرفته است

نزول شدید رتبه

افت از رتبه **64** در سال 2018 به رتبه **123** در سال 2023

ضعف‌های اصلی

شایستگی خدمات لجستیک (رتبه 133 و کارایی گمرکی) (رتبه 110) ضعیف‌ترین ابعاد هستند

اهمیت بهبود LPI برای آینده اقتصادی ایران

بهبود LPI می‌تواند منجر به افزایش **10-15%** در حجم تجارت خارجی، کاهش **20-25%** در هزینه‌های لجستیک، و افزایش **1.5-2%** در نرخ رشد GDP شود. همچنین می‌تواند جایگاه ایران را در LPI به **رتبه زیر 70** در دوره بعدی ارتقا دهد و ایران را به یک هاب لجستیک منطقه‌ای تبدیل کند.

توصیه‌های کلیدی

اولویت‌بندی اصلاحات

تمرکز بر ابعاد ضعیف‌تر LPI، به‌ویژه شایستگی خدمات لجستیک و کارایی گمرکی

دیجیتالی‌سازی

سرمایه‌گذاری در فناوری‌های نوین و یکپارچه‌سازی دیجیتال زنجیره تأمین

همکاری‌های منطقه‌ای

ایجاد همکاری‌های استراتژیک با کشورهای منطقه برای توسعه کریدورهای لجستیک

توسعه ظرفیت‌های انسانی

آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص در حوزه لجستیک و زنجیره تأمین

مقالات علمی و پژوهشی

مقالات علمی در حوزه لجستیک و LPI

پژوهش‌های مرتبط با عملکرد لجستیک ایران

مطالعات مقایسه‌ای LPI در کشورهای منطقه

گزارش‌های اصلی

گزارش LPI 2023 بانک جهانی

پایگاه داده LPI بانک جهانی

گزارش‌های تحلیلی مرتبط با لجستیک ایران

داده‌ها و آمار

داده‌های تجاری و لجستیکی ایران

آمار زیرساخت‌های حمل‌ونقل کشور

شاخص‌های عملکرد لجستیک منطقه‌ای

سازمان‌های بین‌المللی

گزارش‌های بانک جهانی در حوزه لجستیک

گزارش‌های کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل

گزارش‌های فدراسیون بین‌المللی لجستیک